
Το Κλιματικό Σύμφωνο των πόλεων και Ευρωπαϊκές Εξελίξεις

Κωνσταντίνος Καρατσώλης

Εξελίξεις στον Ευρωπαϊκό χώρο

1. Η Συνθήκη του Παρισιού
2. Η Ατζέντα 2030 για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη (SDGs)
3. Η Ευρωπαϊκή Πράσινη Συμφωνία (Green Deal)
4. Τελευταία Εξέλιξη → Η Κομισιόν πρότεινε Νομοθετική πράξη **για την αποκατάσταση της φύσης στην Ευρώπη έως το 2050**, η οποία στοχεύει ρητά στην αποκατάσταση του 80% των ευρωπαϊκών οικοτόπων που βρίσκονται σε κακή κατάσταση και στην επαναφορά της φύσης σε όλα τα οικοσυστήματα, από τα δάση και τις γεωργικές εκτάσεις έως τα θαλάσσια οικοσυστήματα, τα οικοσυστήματα γλυκών υδάτων **αλλά και το αστικό περιβάλλον**. Σύμφωνα με την πρόταση νομοθετικής πράξης για την αποκατάσταση της φύσης, σε κάθε κράτος μέλος **θα ισχύουν νομικά δεσμευτικοί στόχοι**.

Οι ανωτέρω εξελίξεις:

- Αποτελούν παγκόσμια πρωτοβουλία με επίκεντρο τη βιώσιμη ανάπτυξη, τον μετασχηματισμό του παραγωγικού μοντέλου και τη δημιουργία ενός νέου κοινωνικού συμβολαίου προς την ευημερία όλων.
- Απαιτούν νέες μορφές και πρότυπα διακυβέρνησης, βασισμένα στην ισότητα και τη **συμμετοχικότητα**.

Ειδικά για τις πόλεις:

Μεταξύ των Στόχων Βιώσιμης Ανάπτυξης, είναι και η πρωτοβουλία για Βιώσιμες Πόλεις και Κοινότητες (αρ. 11)

Γιατί επικεντρωνόμαστε στις πόλεις;

- Οι πόλεις πρέπει να καταστούν ασφαλείς, ανθεκτικές και βιώσιμες, χωρίς αποκλεισμούς.
- Οι πόλεις καλύπτουν περίπου το 3% της επιφάνειας της Γης, ωστόσο παράγουν περίπου το 72% του συνόλου των εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου στον πλανήτη.
- Εκτιμάται ότι έως το 2050 σχεδόν το 85% των κατοίκων της Ευρώπης θα ζουν σε πόλεις.
- Καθώς η πυκνότητα χρήσης και οι υποδομές είναι πιο εκτεταμένες στις πόλεις, υπάρχει αντίστοιχα μεγαλύτερη δυνατότητα για διατομεακή ολοκλήρωση (cross-sectoral integration) και για σύνθετες υποδομές όπως έξυπνα δίκτυα (smart grids).
- Οι πόλεις έχουν πρόσβαση σε περισσότερα κεφάλαια και τεχνογνωσία και μπορούν να δημιουργήσουν τις οικονομίες κλίμακας που απαιτούνται για την πιλοτική δράση και κλιμάκωση νέων ιδεών και εννοιών.

Πρόγραμμα 100 κλιματικά ουδέτερες και έξυπνες πόλεις

- Το 2020, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή και το Ευρωκοινοβούλιο οριστικοποίησαν τους στόχους του προγράμματος Horizon Europe 2021-2027.
- Ένας από τους στόχους αυτούς είναι και το πρόγραμμα «100 κλιματικά ουδέτερες και έξυπνες πόλεις ως το 2030, από τους πολίτες για τους πολίτες».
- Στόχος της Αποστολής αυτής είναι:
 - να υποστηρίξει τον μετασχηματισμό των πόλεων που θα συμμετάσχουν προκειμένου να επιταχυνθεί η συμμόρφωση με τους στόχους που τέθηκαν στη Συμφωνία του Παρισιού και την Ατζέντα 2030,
 - να επιδράσει με καταλυτικό τρόπο στην εφαρμογή της Ευρωπαϊκής Πράσινης Συμφωνίας και να καταδείξει ότι η κλιματική ουδετερότητα είναι εφικτή **πριν** από το 2050.

Το Κλιματικό Σύμφωνο των Πόλεων (ΚΣΠ)

- Είναι **καινοτόμο εργαλείο διακυβέρνησης** και θα είναι κεντρικής σημασίας τόσο σε εθνικό όσο και σε ευρωπαϊκό επίπεδο.
- Θα αποτελέσει **το επίκεντρο του ενδιαφέροντος** για τις πόλεις που επιδιώκουν να γίνουν κλιματικά ουδέτερες ως το 2030 και η αρχική φάση των εργασιών θα επικεντρωθεί στη βοήθεια των πόλεων να αναπτύξουν αυτές τις συμβάσεις μέσω:
 1. Της συνεργασίας μεταξύ τους και
 2. Της συνεχούς ανταλλαγής ιδεών και εξελίξεων ώστε η μία να αποτελέσει σημείο αναφοράς για την άλλη

Αντικείμενο ΚΣΠ

- Αφορά την εκπόνηση σχεδίων προκειμένου η πόλη να επιτύχει την κλιματική ουδετερότητα έως το 2030, και θα σηματοδοτήσει τη **σταθερή δέσμευση** της πόλης να ενσωματώσει αυτά τα σχέδια στις συνολικές διαδικασίες επανασχεδιασμού της.
- Θα περιλαμβάνει ένα **επενδυτικό σχέδιο** για την κλιμάκωση και την ανάπτυξη καινοτόμων λύσεων για την υλοποίηση των δεσμεύσεων.
- Θα συν-δημιουργηθεί από τις πόλεις, με τη βοήθεια της Πλατφόρμας Αποστολών (Mission Board) → το οποίο θα παρέχει επίσης την απαραίτητη καινοτόμο τεχνική, ρυθμιστική και οικονομική εμπειρογνωμοσύνη και βοήθεια στις πόλεις για την ανάπτυξη και την εφαρμογή του ΚΣΠ τους.
- Θα αναπτύξει ένα **ευρύ φάσμα υποστηρικτικών δραστηριοτήτων**, με την **πλήρη συμμετοχή** των κρατών μελών, των περιφερειών, όλων των ενδιαφερομένων και ειδικότερα των πολιτών και των τοπικών οικονομικών παραγόντων.
- Θα επιτρέψει επίσης στις συμμετέχουσες πόλεις να ενσωματώσουν και να προωθήσουν τις αξίες και τις αρχές της πρωτοβουλίας του Νέου Ευρωπαϊκού Bauhaus στα κλιματικά ουδέτερα σχέδιά τους.

Σε ποια προβλήματα απαντά το ΚΣΠ;

-Επειδή οι στόχοι είναι μακροχρόνιοι και πολύ σημαντικοί και έχουν ορίζοντα το 2030 αλλά για κάποιες πόλεις θα έχουν το 2050, θα πρέπει να απαντηθούν πολλά σοβαρά ερωτήματα που αφορούν την διακυβέρνηση των τοπικών οργανισμών και της ελληνικής πολιτείας τόσο σε εθνικό όσο και σε ευρωπαϊκό επίπεδο.

Με το ΚΣΠ :

- Αντιμετωπίζεται το ζήτημα της έλλειψης ολιστικού και συνεκτικού σχεδιασμού για το μέλλον (μέσω roadmap-χάρτη πορείας)
- Αντιμετωπίζεται το ζήτημα της συνέχειας της Διοίκησης
- Καθίσταται αναγκαία η **ουσιαστική συμμετοχή περισσότερων φορέων** και μονάδων της πόλης → γι' αυτό γίνεται λόγος για μνημόνιο συνεργασίας-σύμφωνο → Θα αποτελεί ένα πρόγραμμα ουσιαστικό → Θα γίνει συζήτηση επί του προγράμματος → Θα εφαρμόζει master plan και προτάσεις κοστολογημένες

Γιατί είναι σημαντική η πιλοτική εφαρμογή του ΚΣΠ;

- Για πρώτη φορά η κοινότητα θέτει σοβαρά το ζήτημα της βασικής συμφωνίας πολλών παραγόντων της πόλης σε κεντρικό επίπεδο και μάλιστα της δημιουργίας σε επίπεδο οργανογράμματος και **διακυβέρνησης μια διακριτής ομάδας** που θα παρακολουθεί το πρόγραμμα.
 - Το γεγονός ότι το ΚΣΠ το συζητάμε ως πιλοτικό πρόγραμμα έχει μεγάλο ενδιαφέρον γιατί σημαίνει ότι μπορούμε να **προσαρμόσουμε το νομοθετικό μας πλαίσιο** και τις εξελίξεις σε αυτή τη καινούρια ευκαιρία που αναπτύσσεται μπροστά μας και **ίσως να είμαστε πρωτοπόροι** σε τέτοια θέματα και ζητήματα παρά την έλλειψη κουλτούρας σε ζητήματα συμφωνιών, τις μεγάλες αντιθέσεις που υπάρχουν, τις διαφορετικές απόψεις.
- Πρέπει όμως να **διαμορφώσουμε νομικά τα εργαλεία** μας που να ανταποκρίνονται σε ένα εσωτερικό πλαίσιο και δίκαιο για την επόμενη περίοδο.

Νομική δεσμευτικότητα του ΚΣΠ

- Το ΚΣΠ θα έχουν τη μορφή Μνημονίου Συνεργασίας που θα υπογραφεί από τις ίδιες τις πόλεις → δεν θα είναι νομικά δεσμευτικό, αλλά η χρήση της φράσης «σύμφωνο» έχει σκοπό να διασφαλίσει ότι θα διαβαστεί ως σαφώς ορατή, πολιτική δέσμευση όχι μόνο προς την Επιτροπή αλλά και προς τους πολίτες της.
- Δεν θα υπάρξουν νομικές συνέπειες για τυχόν μη τήρηση των στόχων του ΚΣΠ.
- Εντούτοις, οι συμβάσεις θα είναι μια **πολύ ορατή δέσμευση** που θα έχει αναλάβει ο δήμαρχος ή ο πολιτικός εκπρόσωπος της πόλης έναντι των εθνικών τους αρχών, της Επιτροπής και προς τους κατοίκους της πόλης.

Παραδείγματα εθνικών φορέων που ενστερνίζονται και εφαρμόζουν πιλοτικά ΚΣΠ

Ισπανία και citiES 2030:

- Η Ισπανία δημιούργησε την πλατφόρμα citiES 2030.
- Η πλατφόρμα προετοιμάζει την υπογραφή **Κλιματικών Συμφώνων** με τη Βαρκελώνη, τη Μαδρίτη, τη Σεβίλλη και τη Βαλένθια. Αυτές οι συμβάσεις προορίζονται να λειτουργήσουν ως «πρόδρομες» πολιτικές δεσμεύσεις στο έργο της Αποστολής Πόλεων που θα αρθρώσει δράσεις με στόχο την επίτευξη συγκεκριμένων στόχων για την απαλλαγή από τις ανθρακούχες εκπομπές.
- Θα ορίσει ένα χαρτοφυλάκιο μετασχηματιστικών έργων που επιτρέπουν την πρόοδο προς τους στόχους που έχει θέσει κάθε πόλη. Θα υπογραφούν από δημοτικά συμβούλια και εθνικές ή περιφερειακές αρχές.
- Τέσσερα ισπανικά Υπουργεία συμμετέχουν στη διαδικασία: Υπουργείο Επιστήμης και Καινοτομίας, Υπουργείο Οικολογικής Μετάβασης, Υπουργείο Μεταφορών και Αστικής Ατζέντας και Υπουργείο Υγείας.

Παραδείγματα εθνικών φορέων που ενστερνίζονται και εφαρμόζουν πιλοτικά ΚΣΠ

Σουηδία και Klimatkontrakt 2030:

- Τον Δεκέμβριο του 2020, εννέα σουηδικές πόλεις (Enköping, Göteborg, Järfälla, Lund, Malmö, Stockholm, Umeå, Uppsala και Växjö) υπέγραψαν το Klimatkontrakt 2030, ένα σύμφωνο για την επιτάχυνση των κλιματικών προσπαθειών.
- Το Klimatkontrakt 2030 θα επιτρέψει επενδύσεις σε δράσεις για το κλίμα και τη βιωσιμότητα σε κάθε πόλη με ρυθμιστική, καινοτομία και οικονομική υποστήριξη και διευκόλυνση σε εθνικό επίπεδο.
- Η πρωτοβουλία **συντονίζεται** από το Viable Cities, το πρόγραμμα Ε&Κ της Σουηδίας για έξυπνες και βιώσιμες πόλεις, με χρηματοδότηση από τη Vinnova, τη Σουηδική Υπηρεσία Ενέργειας και τη Formas.
- Τα μέρη αυτών των συμβάσεων είναι ο δήμος και οι σουηδικές κυβερνητικές αρχές: η Σουηδική Υπηρεσία Ενέργειας (Energimyndigheten), η Σουηδική Υπηρεσία για Συστήματα Καινοτομίας (Vinnova) και το Σουηδικό Συμβούλιο Έρευνας για την Αειφόρο Ανάπτυξη (Formas), η Σουηδική Υπηρεσία για την Οικονομική και Περιφερειακή Ανάπτυξη (Tillväxtverket).

Γιατί είναι σημαντικό το παράδειγμα της Σουηδίας;

- Επειδή:
 1. Απαιτείται **ριζικός μετασχηματισμός του συστήματος** για τη δημιουργία πόλεων και κοινοτήτων ουδέτερων ως προς το κλίμα και για την επίτευξη του Παγκόσμιου Στόχου Αειφορίας του ΟΗΕ.
 2. Το Klimatkontrakt 2030 είναι ένα νέο μέσο για την αύξηση του ρυθμού της κλιματικής μετάβασης στις πόλεις στο πλαίσιο της Ατζέντας 2030.
 3. Το σύμφωνο δηλώνει την πρόθεση των υπογραφόντων αρχών και των πόλεων να αυξήσουν τη φιλοδοξία για βιώσιμη αστική ανάπτυξη και δίνει στη Σουηδία και στις σουηδικές πόλεις καλές ευκαιρίες να είναι **πρόδρομοι σε διεθνές επίπεδο** αναφορικά με την αστική κλιματική μετάβαση.
 4. Το σύμφωνο **επιτρέπει επενδύσεις** στο κλίμα και δράσεις βιωσιμότητας σε κάθε πόλη μέσω του καλύτερου συντονισμού, των ρυθμιστικών αλλαγών, της καινοτομίας και της οικονομικής υποστήριξης και διευκόλυνσης σε εθνικό επίπεδο.

Το παράδειγμα της πόλης Λουβέν στο Βέλγιο

Ως ειδική περίπτωση...

- Η πόλη Λουβέν έχει ήδη υπογράψει το Σύμφωνο των Δημάρχων από το 2011.
- Με αυτόν τον τρόπο αν και δεσμεύτηκε για μείωση του CO2 κατά 40% έως το 2030, ήταν σαφές ότι **δεν υπήρχε ένα οργανωμένο χρονοδιάγραμμα** για να επιτευχθεί αυτός ο στόχος.
- Έπειτα δημοσιεύτηκε από το Πανεπιστήμιο της Λουβέν έκθεση (report) με την ονομασία «Η μετάβαση σε ένα κλιματικά ουδέτερο Leuven το 2030», στην οποία καταγράφηκαν διάφορα σενάρια και τρόποι επίτευξης της Κλιματικής Ουδετερότητας.
- Μετά τη δημοσίευση της έκθεσης, ένας συνασπισμός τοπικής αυτοδιοίκησης, επιχειρήσεων, πανεπιστημίου και κοινωνίας των πολιτών ίδρυσε τη μη κερδοσκοπική εταιρεία **Leuven2030** (roadmap), όπου η έκθεση του πανεπιστημίου ήταν το καθοδηγητικό τους έγγραφο.
- Οι ανωτέρω φορείς συμφώνησαν ότι η Λουβέν, ως μια σχετικά πλούσια σε φοιτητές πόλη, είχε τις προϋποθέσεις και την ηθική υποχρέωση να είναι πρωτοπόρος στο να γίνει κλιματικά ουδέτερη.

Επόμενα στάδια για την πόλη Λουβέν

- Τα επόμενα οκτώ χρόνια οι επιλεγμένες πόλεις (Λουβέν, Βρυξέλλες, Αμβέρσα και La Louvière) στοχεύουν στην επίτευξη του στόχου της κλιματικής ουδετερότητας βασισμένες στη συνεργασία μεταξύ τους.
- Ένα πρώτο βήμα σε αυτή τη διαδικασία είναι η **σύνταξη του «Κλιματικού Σύμφωνου των πόλεων»**, το οποίο θα περιλαμβάνει την πορεία προς την επιταχυνόμενη κλιματική ουδετερότητα έως το 2030 και ένα οικονομικό σχέδιο.
- Αυτό το Σύμφωνο πρόκειται να δημιουργηθεί μέσω μιας συνεργασίας με τοπικούς εταίρους, στην οποία ο καθένας δηλώνει επίσημα τη δέσμευσή του.

Η συμμετοχή της Ελλάδας στο Πρόγραμμα των 100 ενεργειακά ουδέτερων και έξυπνων πόλεων

- Περίπου είκοσι ελληνικές πόλεις έγιναν από τις πρώτες που δεσμεύτηκαν από αυτή τη διαδικασία μετασχηματισμού προς την κλιματική ουδετερότητα έως το 2030, μέσω της εκδήλωσης ενδιαφέροντος για τη συμμετοχή στο Πρόγραμμα της Ευρωπαϊκής Επιτροπής.
- Η Ελλάδα αναγνωρίζεται από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή ως μία από τις λίγες ευρωπαϊκές χώρες που υποστηρίζουν την Ευρωπαϊκή Αποστολή με πρωτοβουλία της Κυβέρνησης του κράτους - μέλους, μέσω του Υπουργείου Περιβάλλοντος.
- Οι υποψήφιες πόλεις δεσμεύονται να συνεχίσουν να βρίσκονται στην πρώτη γραμμή των δράσεων της Ευρωπαϊκής Ένωσης για τον μετριασμό της κλιματικής κρίσης, προωθώντας καινοτόμες ιδέες που στοχεύουν σε ενέργειες που βελτιώνουν την **ευημερία των ανθρώπων**, καθώς και στη **συνεργασία** και την **επιτάχυνση της εφαρμογής λύσεων αστικού μετασχηματισμού που παράγουν περιβαλλοντικά, οικονομικά και κοινωνικά οφέλη**.

Κλιματικό Σύμφωνο μεταξύ των ελληνικών πόλεων που συμμετέχουν στο Πρόγραμμα των 100 ενεργειακά Ουδέτερων και Έξυπνων Πόλεων

Θα συμμετέχουν οι εξής ελληνικές πόλεις:

- Αθήνα
- Θεσσαλονίκη
- Ιωάννινα
- Καλαμάτα
- Κοζάνη
- Τρίκαλα

Επόμενα βήματα:

- Master plan
- Κλιματικό Σύμφωνο

Ειδικότερα για το ΚΣΠ

- Αποτελεί μια «**συμφωνία**» των μερών της πόλης, του Δήμου, των δημόσιων και ιδιωτικών φορέων αλλά και κάθε άλλου ενδιαφερόμενου.
- Τα μέρη δεσμεύονται να υλοποιήσουν ένα **master plan έργων και δράσεων** με συγκεκριμένο κόστος.
- Εκτός από το master plan, τα μέρη πρέπει να παρουσιάσουν και ένα **επιχειρησιακό σχέδιο**, το οποίο θα έχει στόχο την μείωση του ανθρακικού αποτυπώματος της πόλης.

Για τη δημιουργία του επιχειρησιακού σχεδίου **απαιτούνται μετρήσεις** με ποιοτικά νούμερα και δεδομένα από την πρώτη στιγμή που θα τεθεί σε εφαρμογή το ΚΣΠ και το master plan. Ειδικότερα, απαιτείται η καταγραφή των δεικτών CO₂ την δεδομένη στιγμή που ξεκινά το πρόγραμμα με σκοπό να είναι δυνατή η συγκριτική προσέγγιση και καταγραφή όλων των αλλαγών που θα πραγματοποιηθούν στην πόλη εν καιρώ.

Τελικός στόχος είναι να καταφανεί σε τι βαθμό τελικά η κάθε πόλη πέτυχε τους στόχους της.

Προβληματισμοί που γεννώνται

Προβληματισμοί:

- Υπάρχουν στην ελληνική έννομη τάξη αντίστοιχοι εξειδικευμένοι φορείς παρακολούθησης της εφαρμογής των ΚΣΠ;
- Μήπως απαιτείται η δημιουργία ενός διακριτού δικτύου ή κάποιου φορέα που θα συντονίζει τις πόλεις;

→ ενδεικτικά θα πρέπει να συμμετέχουν το ΥΠΕΝ, το Υπουργείο Εσωτερικών ...

- Πως θα διαμορφωθεί η χρηματοδότηση ώστε να εφαρμοστεί το ΚΣΠ;

→ Ίσως με τη δημιουργία διατάξεων που να συνδέουν την χρηματοδότηση δράσεων και έργων με την απαίτηση ολοκλήρωσης από κάθε πόλη του Κλιματικού Συμφώνου της.

Ποιες θεσμικές αλλαγές πρέπει να γίνουν;

Προτάσεις θεσμικών αλλαγών:

- Να δημιουργηθεί μια **κουλτούρα συνέχειας της Διοικήσεως** και ακολουθίας του ΚΣΠ ως βασικού Προγράμματος προς την επίτευξη των στόχων.
- Επειδή το ΚΣΠ αποτελεί μεν τη βάση ενός Μνημονίου Συνεργασίας εντούτοις είναι ένα κείμενο αρχών που **πρέπει να δεσμεύει τον Δήμο ως προς την παρακολούθηση** εκτέλεσης των έργων και την πορεία υλοποίησης.
- Εντός του Δήμου πρέπει **να υπάρχει διακριτή ομάδα διακυβέρνησης** που θα παρακολουθεί την πορεία. Ίσως χρειαστεί και η **Περιφέρεια να επιβλέπει** και να παρακολουθεί αυτήν την εξέλιξη, να κάνει παρεμβάσεις ώστε να συσχετιστεί με Ευρωπαϊκά Προγράμματα και αντίστοιχες χρηματοδοτήσεις.

Σας ευχαριστώ πολύ